

ŞAIR MESİHÎ VE ESERLERİ *

MİNE MENGİ

ÖZET

1450-1600 Yılları arası Divan şiirinin gerçek kurtuluş dönemidir. Bu bölümde yaygın bir edebî faaliyetin varlığı göze çarpar.

Mesihî, II. Bayezid döneminin ikinci sırada yer alan şairlerindedir. Şair hakkında bilgi edinebilmek amacıyla başvurduğumuz eski ve yeni kaynaklar birbirini tutmaz ve yetersiz bilgiler verirler. Örneğin, Kınalızade, Riyazî ve Beyânî Tezkireleri, eski edebiyatımızın bilinen ilk biyografik eserlerinden olan Sehî, Latîfî ve Âşık Çelebi Tezkirelerinde söylenenleri tekrarlamaktan öteye gidememişlerdir. Yeni Kaynaklardan İslam Ansiklopedisi'nin Mesihî maddesi ile Hammer ve Gibb'de söylenenler de yetersizdir.

Adının İsa ya da Mesih –yalnızca Sehî Tezkiresinde– olarak verildiği kaynaklarda, Mesihî'nin Üsküp'e yakın bir Sırp şehri olan Priştina'da doğduğu kaydedilmektedir. Gene kaynakların dediklerine göre, genç yaşında İstanbul'a gelen Mesihî, burada hattatlık sanatını öğrenip bu sanatta ustalaştıktan sonra Sadrazam Ali Paşa'nın divan kâtibi olmuştur. Ayrıca, Sehî Tezkiresinde şairin gençliğinde bir süre sipahilik yaptığı da belirtilmektedir. Ancak, Mesihî gerçekten orduya katılarak herhangi bir askerî görev üstlenmişmidir? Yoksa sipahilikle kastedilen, kendisine tımar verilmesinden dolayı dahil olduğu bir sosyal sınıf mıdır? Sehî dışında kaynakların hiçbirinde bu konuyu aydınlatıcı bilgiye rastlamadık. Ayrıca kaynakların verdiği bilgiler arasında Mesihî'nin derbeder yaradılışlı, rind-meşrep bir kişilik sahibi olduğu, bu yüzden mesleğini ihmal ettiği için gözden düşüğü de yer alır.

Ali Paşa'nın öldürülmesinden sonra hamisiz kalan Mesihî, dönemin ileri gelen devlet büyüklerinin ilgisini çekmeğe çalıştıysa da Paşa'

* Konuyla ilgili daha geniş kapsamlı bir çalışma önceki yıllarda makale halinde yayımlanmış olduğundan burada kısaca özet vermeyi uygun bulduk. Bkz. Mine Mengi, "Mesihî'nin Hayatı, Şairliği ve Eserleri," *Türkoloji Dergisi*, Ankara, 1974 cilt 6, 109-119.

nın ölümünden bir yıl sonra 1512'de Bosna'da maddî sıkıntı içerisinde yaşarken ölmüştür.

Daha önce de belirtildiği gibi, Mesîhî, 15. yüzyılın ön sırada yer alan şairlerinden olmamakla birlikte Necâti sonrası ile Bâkî öncesi Divan Şiirinin gözde şairleri arasındadır. Divan şairlerinin hemen hepsinin yaptığı gibi, o da, Divan Şiirinin geleneksel yapısına sadık kalmıştır. Şiirlerinin önemli bir kısmını, döneminin diğer şairlerinde olduğu gibi lirizm yanı ağır basan şiirler oluşturur. Divan Şiirinin özünde hemen her dönemde yer alan maddî hazların ifadeyle birlikte insan oğlunun yazgısının değişmezliğini, çaresizliğini, hayatın süreksizliğini anlatan söyleyişler çoğunluktadır. Mesîhî de konu seçiminde aynı yolu izler. Ancak onun, insanın coşku ve kederini dile getiren lirik şairlerinde gerçek bir duygulanma vardır. İçtenliğinin yanı sıra anlatımı oldukça sadedir. Farsça ve Arapçayı her iki dilde de şiir yazabilecek kadar iyi bilen Mesîhî, bu dillerin Türk dili üzerindeki etkisinin sınırlı olduğu dönemin şairi olmasının sonucu, şiirlerinde sade bir dil kullanmıştır.

Mesîhî'nin varlığı bilinen üç eseri bulunmaktadır. Bunlar, pek fazla hacimli olmayan bir Dîvân bir Şehr-engîz ve bir de Gül-i Sad-Berg adlı yüz dolayında mektuptan oluşan mensur bir eserdir. Şairin sözünü ettiğimiz bu üç eserinden sonuncusunun varlığına yalnızca Latîfî Tezkiresinde değinilmektedir. Alışageldiğimiz tarzda düzenlenmiş Dîvân'ından başka Mesîhî'nin bilinen en ünlü eseri Şehr-engîz'i dir. Şairin rind, tasasız yaratılışına, derbeder hayatına bakarak, bazı eleştirciler şerh-engîz türünün edebiyatımızda ilk kez Mesîhî tarafından yaratıldığı görüşünü ileri sürmüşlerdir. Ancak, şerh-engîz türünde edebiyatımızda verilen ilk eserin Mesîhî'ye ait olduğu görüşüne kuşkuyla bakmak gerekir. Çünkü eski şiirimizin ustalarından Zâtî'nin de Mesîhî'ninkiyle aynı tarihlerde yazıldığı anlaşılan bir Şehr-engîz'i bulunmaktadır. Ünlü müsteşriklerden Hammer ise, Mesîhî'nin çağdaşlarından olan Fakîrî'nin, Türk edebiyatındaki ilk şehr-engîz yazarı olduğunu iddia eder. Kâtip Çelebi tarafından divan nesrinin ilk örneklerinden olduğu söylenen Gülai Sadr-Berg ise tezkire yazarı Latîfî'nin dediğine göre devrinde ilgiyle karşılanmış ve oldukça rağbet görmüştür.